

חופש הביזוי וההשמצה

על פסק הדין בתביעה הדיבה של לוחמי צה"ל במבצע "חומת

מגן" נגד מוחמד בכרי והסרט "ג'נין ג'נין" / עו"ד נדב העצני

בית חולים במכוון, עלו עם בולדוזרים על בתים בהם ישנו אנשים והחריבו אותם על יושביהם ועוד ועוד זוועות ומעשים בלתי אנושיים. בכרי טען במפורש שחיילי צה"ל ביצעו בג'נין "טבח" ו"רצח עם".

בפסק דינה קבעה השופטת מיכל נד"ב, כי בכרי הוציא לשון הרע נגד התובעים ונגד חיילי צה"ל שנלחמו בג'נין, וכי לא עומדת לו אף אחת מההגנות הקבועות בחוק: לא הגנת "אמת דיברתי" ואף לא הגנת הבעת דעה על עניין ציבורי בתום לב.

בית המשפט קבע שבכרי לא הביא כל ראיה לביסוס טענתו שהדברים שפירסם בסרט היו אמת. הוא לא ניסה כלל לבדוק את אמיתות הדברים קודם לפרסום, המניע להפקת הסרט לא היה טהור אלא בחוסר תום לב מובהק.

למרות זאת דחה בית המשפט את התביעה. הוא עשה זאת על בסיס סעיף 4 לחוק איסור לשון הרע התשכ"ה-1965, הקובע, כי לא קיימת

די, שאין לו סיבה לחשש מפני פרסום ילקוטי כזבים פוגעניים, כל עוד הוא מסווה את ההשמצה ומפנה אותה כלפי קבוצה.

הנסיבות הקיצוניות שנבחנו במסגרת פסק הדין מחדדות עד כמה הוא שגוי מעיקרו. הוא בעל חשיבות הרסנית במיוחד, מבחינת המתח השורר תדיר בין חופש הביטוי לבין זכות האדם ליהנות משמו הטוב.

פסק הדין הזה ראוי שייהפך באופן חד וב"רור בבית המשפט העליון. וכל מקרה, ראוי שה"מחוקק יתן דעתו לאבסורד העולה מהפסיקה הטריה וישים באופן חד וברור סייג בפני חופש הביזוי והמשיסה שהציבה פרשת "ג'נין ג'נין".

"דוקומנטריה" חצוצה מהאצבע

הסרט התיימר לתעד מה אירע במבצע "חומת מגן" במחנה ג'נין, בקרבות בהם נהרגו 13 חיילי מילואים של צה"ל. בסרט התיימר בכרי להביא סצינות אותנטיות לכאורה בהן, בין היתר, חיילים ירו בזקן אומלל ששוכב על הארץ, דרסו אזרחים בטנק, הוציאו להורג מפגר נכה, הפגיו

ב חודש יולי האחרון דחה ביהמ"ש המ"חוזי במחוז המרכז תביעת לשון הרע שהגישו חיילי מילואים שלחמו בג'נין במבצע "חומת מגן" נגד מוחמד בכרי, יוצר הסרט "ג'נין ג'נין".

נסיבותיו הקיצוניות של פסק הדין מחייבות חשבון נפש משפטי יסודי. הפועל היוצא שלו ממנו הוא, שבישראל קיים היום חופש הביזוי וההשמצה. כל מי שמושמץ ונפגע כחלק מקבוצה, ואפילו אם הוא מזוהה כחלק מהקבוצה המושמצת ויוכתם עד סוף ימיו, ואפילו אם נפגע נפשית קשות מההשמצה ואפילו אם מדובר בד"ברי בלע קיצוניים, זדוניים ומצוצים מהאצבע – גם הוא אינו יכול לעשות דבר.

בד בבד, פסק הדין מלמד כל משמיצן עתי

הכותב הוא עו"ד במשרד פוריס, העצני, רוזנברג ושות'

מוזיאון גולני. הלוחמים יכולים לתבוע באופן אישי

חופש הביזוי

כאשר מיישמים את המבחנים הללו על מסכת הדיבה של בכרי, קשה שלא להשיב בחיוב על כל אחד מהם. מדובר בפגיעה מכוונת, חמורה מאין כמותה, שהופצה בזדון ברחבי העולם והתירה את דמם של חיילי צה"ל שלחמו בג'נין. די בידי עה שיפוטית על מנת להבין, בעידן בו מוציאים צווי מעצר בחו"ל נגד אלופים ורמטכ"לים לש- עבר, מהי הפגיעה הפוטנציאלית הנשקפת לכל מי שיזוהה לימים בטיול או בעבודה בחו"ל, כמי שלחם בג'נין.

דעת הקהל בעולם

לגבי גודל הקבוצה: האם מאות אני שים זו קבוצה גדולה, ואפילו חטיבה כמו גולני, שיכולה למנות כ-1,000 איש, היא קבוצה גדולה לצורך העניין? ממש לא. ונוסח הדיבה – על פי עובדות פסק הדין, בכרי ייחס לחיילים הרבה מעשי זועה שיטתיים, רחבי היקף, עד שבעיני האדם הסביר, עורבו בהם כל החיילים של- חמו במקום.

באשר לקביעת השופטת, לפיה הציבור הישראלי אינו קונה את ההשמצות הגורפות כנגד צה"ל, זו ממש הנמקה בעייתית. ראשית, חגיגות הניצחון שערכו ידוענים תל-אביביים לבכרי בעקבות פסק הדין, מוכיחות שמתחולל כרסום גם בע- מדה הציבורית הישראלית.

אבל מה לגבי דעת הקהל בעולם, זו ששה להטיל חרמות ונידויים עלינו? האם בית משפט ישראלי אינו מחויב לספק הגנה לאזרחים ישראלים שדיבתם הופצה ברחבי העולם, בגין אירועים שאירעו בי- שראל תוך שסיכנו נפשם בשירות המדינה?

משמעותו של פסק הדין, בין אם הוא עולה עם הפסיקה ששררה עד היום ובין אם לא, היא הרסנית. הוא מקנה בפועל "חסינות" כמעט

גורפת למוציאי לשון הרע, קשה, פוגעת ושק- רית ככל שתהיה. כאן כבר מופר בבוטות האיזון הראוי שבין חופש הביטוי לזכות לשם טוב. כאן כבר מדובר על הפקרת ציבורים שלמים למשי- סה.

כאמור, על בית המשפט העליון להעמיד על מכונו את האיזון הראוי ולמנוע את ההפקרה שמתיר פסק הדין, בייחוד כשמדובר בעלילות בדים פוגעניות במיוחד. וגם אם בית המשפט לא יעשה זאת, על המחוקקים להתערב, לשנות את לשון סעיף 4 לחוק ולשרטט קו אדום ברור בפני חופש הביזוי. ///

הקרנה פומבית של "ג'נין ג'נין". ביהמ"ש פסק: הסרט הוא עלילת כזב

עילה לתובענה אזרחית כאשר לשון הרע נאמר רה על חבר בני אדם או על ציבור. כלומר – כיוון שבכרי בסרטו השמיץ את מאות חיילי צה"ל שלחמו בג'נין, בלי שמות ופרצופים מסוימים, הוא הוציא לשון הרע על ציבור ולנמנים עליו אין עילה לתובענה אזרחית. בכך היקנה בית המש- פט חסינות לבכרי מפני תביעה של מי שנפגע מעלילות הכזב שלו, שנקבע כאמור שאין להן בסיס.

בית המשפט הסכים עם התר- בעים, שגם אם לציבור החיילים שלחמו בג'נין אין זכות לתביעה, הרי שלכל אחד מיחידיו אותו ציבור בהחלט עשויה להיות זכות שכזו. השאלה הזו עמדה בטבורה של המחלוקת המשפטית: האם אכן כל אחד מהתובעים נפגע אישית כתוצאה מהעובדה שידוע ברבים, כי הוא נלחם בג'נין ולכן השמצת כל לוחמי ג'נין פוגעת בו.

לחיילים התובעים היתה סיבה מיוחדת לחשוש מהפגיעה. כל אחד מהם נחשף בתקשורת באופן אישי וזוהה עם לוחמי ג'נין, במסגרת ראינות ששודרו בערוץ 2.

ומה עם סעיף 3?

בנוסף לסעיף 4, לרשות בית המש- פט עמדו גם הוראות סעיף 3 לחוק איסור לשון הרע, הקובע שהפגיעה מלשון הרע יכול שתיגרם באופן משתמע או מנסיונות חיצוניות. למשל: אם אדם בודד שנמנה על הציבור נפגע באופן משתמע מהדב- רים שנאמרו על הציבור כולו, יש לו עילה לתביעה, למרות הסייג שבס- עיף 4.

כאן יישם בית המשפט, באופן מוטעה לדעתי, שורה של פרמט- רים שנבחנו בפסיקת בתי המשפט לאורך השנים ותוך הסתמכות על פסיקה בריטית ואמריקנית, שספק

רב אם יש מקום להקיש ממנה. בתי המשפט פיר- תחו במהלך השנים מספר מבחני עזר, כדי לבחון האם הפרסום המופנה כלפי קבוצה פגע באופן אישי בחברים שבה.

ביהמ"ש קבע שלאור העובדה שציבור הלוח- מים בג'נין היה גדול יחסית לטעמו – כמה מאות – ולאור העובדה שהציבור הישראלי אינו מאמין באופן טבעי להשמצות גורפות על חיילי צה"ל, יחידי הלוחמים לא נפגעו כלל. הוא ביסס את המסקנה הזו גם על מדיניות שיפוטית הנראית לו, לפיה בדרך כלל בלשון הרע על ציבור, יש לה- עדיף את חופש הביטוי על הזכות לשם טוב.

בכל אלו כשל בית המשפט ולו בהחלת המ- בחנים שפיתחה הפסיקה לגבי הסוגיה. בפסיקה צוינה חומרת לשון הרע והפגיעה כפרמטר חשוב. בפסיקה נבחן גודל הקבוצה. בפסיקה נשאלה השאלה, האם ניתן לזהות בקלות את האנ- שים המשתייכים לקבוצה והאם נשקפת סכנה של פגיעה לאחד מיחידיו הקבוצה, בגלל הזהויו שלו עם הקבוצה כולה. גם נוסח הדיבה עצמה מהווה פרמטר חשוב, וכמו כן האם היתה בכ- רסום כוונה להשמיץ כל אחד מיחידיו הקבוצה.